

УДК 37.015.4

ДИТЯЧІ АСОЦІАЦІЇ ЯК ОСОБЛИВІ ФОРМИ ДИТЯЧИХ ГРОМАДСЬКИХ ОБ'ЄДНАНЬ У ФРАНЦІЇ

Школяр Л. В.

У статті, на основі аналізу законодавства Франції щодо діяльності громадських об'єднань, розглянуто механізм створення та функціонування дитячих асоціацій як особливих форм дитячих громадських об'єднань країни. Основна увага приділена умовам, специфіці та особливостям існування таких асоціацій, відмінностям у їх діяльності порівняно із діяльністю традиційних громадських об'єднань.

Ключові слова: асоціація, Закон про асоціативні договори, Національна Мережа Юніорських Асоціацій.

В статье, на основе анализа законодательства Франции о деятельности общественных объединений, рассмотрен механизм создания и функционирования детских ассоциаций как особых форм детских общественных объединений страны. Основное внимание уделено условиям, специфике и особенностям существования таких ассоциаций, различиям в их деятельности по сравнению с деятельностью традиционных общественных объединений.

Ключевые слова: ассоциация, Закон об ассоциативных договорах, Национальная Сеть Юниорских Ассоциаций.

Based on an analysis of the legislation on the work of NGOs in France, the article looks at the mechanism of creation and functioning of children's associations as specific forms of children's public organizations. The focus is on conditions, specificity and peculiarities of these associations, on the differences in their operations in comparison to traditional public organizations.

Key words: association, the Law on association agreements, Junior National Network of Associations.

Цілеспрямоване формування світогляду, естетичний та фізичний розвиток зростаючої особистості – справа, за яку відповідає все сучасне європейське суспільство. На молоду людину як на стрижень майбутньої французької нації покладаються великі сподівання та спрямовуються всі виховні сили середовища. Це пояснює орієнтованість молодіжної політики на поєднання зусиль держави, сім'ї, освітніх установ та громади для сприяння всебічному розвитку дитини та підтримки діяльності дитячих та молодіжних громадських об'єднань. Завданням молодіжної політики виступає забезпечення правових та матеріальних гарантій щодо здійснення прав і свобод молодих громадян та їх об'єднань задля повноцінного соціального становлення та розвитку; допомога молодим людям у реалізації й самореалізації їх можливостей та ініціатив; подальше залучення до активної участі у житті суспільства. Особливо цінним у питанні виховання справжнього індивіда є багаторічний досвід Франції, який базується, насамперед, на принципах розвитку загальнолюдських цінностей та визнанні провідної ролі колективу у становленні особистості, вдало поєднує національні надбання зі світовими доробками останніх років. Апробований матеріал є надзвичайно цінним для аналізу й може стати у пригоді для подальших педагогічних досліджень. З огляду на це **метою** нашої статті є аналіз діяльності дитячих асоціацій як особливих форм дитячих громадських об'єднань Франції.

Вивченню діяльності громадських об'єднань у Франції приділяли увагу Л. Романовська, Т. Харченко, М. Калинкина, Ю. Леонов. В означеному аспекті цієї проблеми суттєвий інтерес викликають дослідження О. Алексєєвої, Н. Лавриченко, О. Сичової.

Закономірності процесу виховання й соціального розвитку особистості розглядалися багатьма французькими вченими А. Бурдьє, Ж. Капель, І. Кро, Ж. Сабран, А. Валлон тощо.

Потребами соціально-педагогічної допомоги дітям в організації змістовного дозвілля та ефективного проведення вільного часу як важливого засобу формування особистості молодшої людини опікувалися найвідоміші французькі дослідники – Ж. Фурастьє, Ж. Дюмазедьє.

Оптимізацією потенційних виховних можливостей французького суспільства для забезпечення успішної соціалізації дитини займалися Б. Бло, Л. Порше та інші.

Громадські об'єднання у Франції вважаються основною формою самоорганізації громадянського суспільства, сполучною ланкою між діяльністю держави та громади. Такі об'єднання виступають як соціально оформлені мікросередовища та центри продукування соціалізаційних впливів.

До нормативно-правової бази, що регулює організацію роботи із громадськими об'єднаннями у Франції, належать: Закон про асоціативні договори від 01 липня 1901 р., пояснювальна записка до нього від 07.08.2009 р., Закон № 2011-893 від 28.07.2011 р.; Декрет від 16.08.1901 р. про адміністративні заходи з втілення Закону про асоціативні договори; Закон про волонтерську діяльність в асоціаціях; Національний проект щодо дітей та молоді; Протокол Конвенції щодо прав дитини на вільну комунікацію; Конвенція щодо особистісних відносин дітей.

Окрім цього, концептуальними та методологічними орієнтирами є положення міжнародних документів, ратифікованих Францією: Декларація прав дитини; Конвенція ООН про права дитини; Європейська Конвенція щодо здійснення прав дитини; Маніфест молоді на XXI сторіччя (Світовий Парламент дітей); Європейська Хартія щодо участі дітей у місцевому та регіональному житті.

Слід зазначити, що історично у Франції будь-яке громадське об'єднання називається "Association" – асоціацією (термін латинського походження, що означає "об'єднання").

Зауважимо, що історія правового гарантування свободи об'єднань Франції пов'язана з іменем міністра внутрішніх справ Франції П'єра Марі Рене Вальдека-Руссо (Waldeck-Rousseau) (1846–1904 рр.), який вніс низку успішних законопроектів щодо свободи об'єднань. Саме цей політичний та державний діяч виступив наприкінці XIX сторіччя автором так званого законодавства про асоціативне життя країни – Закону про асоціативні договори від 01 липня 1901 р. (Loi du 1-er juillet 1901 relative au contrat d'association), акту, який забезпечує один із найліберальніших у світі підходів до свободи об'єднань, регулює ключові аспекти створення будь-якої асоціації Франції та якому, по цей день, завдячують всі французькі громадські об'єднання [1].

З того часу всі асоціації Франції створюються та регулюються Законом про асоціативні договори (скорочено Законом 1901 року), структурна чіткість та простота викладення матеріалу, а також зрозумілість основних пунктів якого призвели до збереження його цілісності до наших днів [2].

Сучасна наукова еліта Франції наполягає на визнанні 01.07.1901 р. датою зародження громадського руху країни, пояснюючи це фактом відсутності до цього періоду загальноприйнятих чітких форм самоорганізації суспільства у певні громадські об'єднання [4].

За діючим французьким законодавством, громадське об'єднання (асоціація) – це добровільне, самоорганізоване та самокероване формування двох або більше фізичних осіб, які мають схожі інтереси та готові працювати у команді задля досягнення певної мети; об'єднання некомерційного характеру, яке не має на меті отримання прибутку від своєї діяльності із подальшим його розподілом серед своїх учасників [5]. Сучасні асоціації виконують кілька ролей, враховуючи різноманітність мети їх створення (асоціації, спрямовані на пропагування здорового способу життя, асоціації екологічного, скаутського напрямів діяльності, асоціації, покликані підтримувати та допомагати особам, які опинилися у скрутному становищі, асоціації, які мають за мету розвиток місцевих інтересів, тощо). Також вони можуть бути вузько та широко діяльними, тобто спрямовані на задоволення інтересів лише членів такої асоціації або націлені на загальномісцевий / департаментний / регіональний / національний розвиток.

До дійових осіб асоціацій належать безпосередньо члени асоціацій (особи, які сплачують членські внески), учасники, які не є безпосередніми членами таких асоціацій (меценатів, спонсорів, дарувальників тощо), особи, які беруть активну участь в

організації та проведення заходів, що здійснюються певною асоціацією, або особи, задіяні в адмініструванні асоціації [6].

Активна участь в асоціативному житті країни сприймається французами не тільки як питання дозвілля та зацікавленості, але й як певний громадський обов'язок, атрибут представників середнього класу та показник соціальної значущості людини.

Своєрідністю французької нації є майже цілковите занурення населення в асоціативне життя країни. За останніми статистичними даними [7], у Франції на 65,59 млн мешканців нараховуються більше 1,1 млн діючих асоціацій з вражаючою кількістю найманих працівників – майже 1,6 млн чоловік (переважно жінок) та загальним бюджетом, який сягає 6 млрд євро. Щорічний приріст таких об'єднань становить 70 тисяч асоціацій. Найбільш численними є асоціації з культурними, спортивними, освітніми напрямками діяльності.

Крім того, цифри показують, що кожен третій француз є членом щонайменше одного громадського об'єднання, тобто в асоціативному житті країни бере участь щонайменше 21 млн чоловік.

Асоціації Франції покривають практично усі сфери суспільного життя – від дозвілля і соціальної роботи до стратегічних досліджень. Останнім часом відмічається тенденція до зменшення кількості асоціацій із захисту загальних інтересів і, відповідно, збільшення кількості асоціацій у сфері спорту та дозвілля [2].

Законодавством Франції передбачено існування двох основних типів асоціацій – *незадекларованої* (non déclarées) та *задекларованої* (déclarées). Процес створення асоціації не потребує дозволів з боку держави та не передбачає обов'язкової реєстрації (має характер повідомлення). До першого типу асоціацій належать асоціації, про утворення яких держава не інформується, всі члени такого об'єднання виступають лише у ролі фізичних осіб та позбавлені права вступати у правовідносини як юридична особа. Другий тип асоціації реєструється шляхом повідомлення місцевої префектури. Разом з типовою формою повідомлень заповнюється заява та прикріплюється розроблений та підписаний статут асоціації. Принагідно зазначимо, що відмовити у реєстрації асоціації за наявності всіх правильно заповнених документів неможливо, тож з моменту друку оголошення в офіційній газеті (Французький офіційний вісник) реєстрація вступає в силу та фіксує створення нової юридичної особи країни.

Законом 1901 року та сучасними доповненнями до нього (l'article 45 de la loi n°2011-893 du 28 juillet 2011 modifiant l'article 2 bis de la loi du 1er juillet 1901) передбачена можливість створення дітьми асоціацій з офіційно визнаним статусом з моменту досягнення 16-річного віку при отриманні дозволу батьків чи опікунів. Офіційно визнаною є асоціація, яка має статут, органи управління та внесена до переліку зареєстрованих асоціацій країни. До настання 16 років діти можуть бути "умовними" членами асоціацій (молодіжних чи створених дорослими, які працюють в інтересах дітей) – учасниками на добровільних засадах. В спеціальних інформаційних бюлетенях, які містяться на інтернет-ресурсах, у інформаційно-ресурсних центрах та шкільних установах, подана покрокова інформація щодо створення та подальшої діяльності такої дитячої асоціації (з особливим неформальним статусом, тобто без офіційного юридичного статусу).

Дотримуючись основних пунктів Конвенції ООН про права дитини та Конституції Франції, визнаючи право дитини на свободу асоціацій і свободу мирних зборів та розуміючи, що до здійснення даного права не можуть застосовуватися будь-які обмеження, крім тих, які застосовуються відповідно до закону та необхідні в демократичному суспільстві в інтересах державної безпеки, громадського порядку, охорони здоров'я і моралі населення або захисту прав і свобод інших осіб, французьке суспільство розробило та втілило у життя нову модель участі дітей у громадському житті країни. Мова йде про надання спроби кожній дитині створити об'єднання, яке буде мати майже всі атрибути асоціації у загальному значенні слова, але разом із тим не виступатиме як самостійно існуюча одиниця громадського суспільства.

У 1998 році було вирішено створити орган посередницької діяльності між державою, фахівцями соціально-педагогічної роботи та кінцевим бенефіціантом – дитиною. Об'єднання зусиль та виховних сил п'яти найпотужніших асоціацій того часу: Ліги освіти (Ligue de l'enseignement), Асоціації чорнильних плям (Association Jets d'encre), громадського об'єднання "Молодіжний виклик" (groupement d'intérêt

public DEFJ Jeunes), Національної федерації соціальних та соціокультурних центрів (Fédération nationale des centres sociaux et socioculturels), Конфедерації будинків молоді та культури Франції (CMJCF: Confédération des Maisons des Jeunes et de la Culture de France), розробка концепції спільного бачення пріоритетів функціонування дитячих асоціацій та готовність до рішучих дій – зумовили зародження діяльності *Національної Мережі юніорських асоціацій Франції*. Тож з кінця ХХ сторіччя кожна дитина з 11-річного віку має право на створення дитячого громадського об'єднання під патронатом Національної Мережі. Разом із прийняттям рішення двома або більшою кількістю дітей про спробу створити власну дитячу асоціацію (зауважимо, що всі дитячі асоціації створюються строком на 1 рік із можливістю щорічного подовження) діти розробляють та передають на розгляд план-проект, в якому описують мету та завдання діяльності майбутньої асоціації. При отриманні схвального рішення щодо відповідності наданого проекту цілям новоствореної асоціації дітям надаються певні привілеї, а саме: право на відкриття та користування власним рахунком у банківській установі (найпотужнішим банком-партнером Національної Мережі виступає банк Crédit Mutuel), діяльність такої асоціації підпадає під обов'язкове страхування ризиків, дітям-членам такого об'єднання надається постійна фахова підтримка шляхом закріплення за даною асоціацією координатора асоціативного життя певного департаменту тощо.

Задля зацікавленості дітей та для надання більшої значущості такій асоціації було вирішено створити окремий перелік таких об'єднань, розробити спрощений статут (зберігаючи основні пункти, як-от “назва”, “місце знаходження”, “цілі”, “процедура прийняття рішень” тощо), ввести обов'язкові внески (дитяче об'єднання сплачує членський внесок у розмірі 15 євро на рахунок Національної Мережі) та навіть надати їм назву “дитячих асоціацій” (junior association), маючи на увазі спрощену форму такого об'єднання. Відразу зазначимо, що прикметник “юніорські” (за енциклопедичним словником Larousse [12]) означає вікові обмеження 12–16 років, але насправді Національній Мережі вдалося розширити вікові рамки до 11–18 років.

Існування таких дитячих асоціацій є досить цікавим та новим для української науки і практики. Інформацію про їх діяльність ми можемо знайти на офіційних сайтах Міністерства Міста, Молоді та Спорту Франції [8], Національного інституту молоді та народної освіти, Центру молоді та молодіжної політики Франції [9], Ліги освіти [10], Мережі народної освіти [11] тощо.

У розумінні дитини така дитяча асоціація є справжньою одиницею громадського суспільства Франції, тому що діяльність її майже тотожна до діяльності будь-якої асоціації країни. На рівні із юридично визнаними асоціаціями такі об'єднання беруть активну участь у житті кварталу, району або департаменту, організують та проводять (за безпосередньою участю координаторів Національної Мережі) різні заходи, мають можливість звернутися та бути почутими на всіх рівнях тощо.

1998–2000 рр. стали роками пілотного проекту-дослідження щодо можливості втілення даної моделі асоціативного життя по всій території Франції. Експериментальною базою слугували перші тридцять дитячих асоціацій у 10-ти департаментах країни, які й підтвердили зацікавленість дітей такими об'єднаннями та бажання групуватись заради втілення своїх ідей та проектів.

У своєму звіті “Асоціативне життя дітей на прикладі Дитячої асоціації” професор Університету Парі VIII Дан Феран Бешман (Dan Ferrand-Bechmann) наголосив на необхідності подальшого втілення ідеї створення таких “міні” асоціацій та відзначив позитивні результати експерименту [3].

Висновки даного дослідження (офіційно опубліковані у 2002 р.) свідчать, що до основних цілей створення дитячих асоціацій під патронатом Національної Мережі Юніорських Асоціацій, діти-члени таких об'єднань віднесли: дорослішання (18 %), спроба створити власне об'єднання (17 %), співпраця з друзями (15 %), спроба зробити щось корисне (13 %) [13]. Основними пріоритетами участі дітей у дитячих асоціаціях виступають: повага-статусність, свобода вибору, нові знайомства та цікаве проведення вільного часу. Кількість годин, які діти приділяють участі у діяльності своєї асоціації, становить приблизно п'ять годин на тиждень, які майже пропорційно розподілені між вільними днями – середою, суботою та неділею. Аналіз даних щодо джерел фінансування дитячих асоціацій показує превалювання місцевих органів влади, Національної Мережі та департаментних інституцій, далі йдуть батьки та інші

фізичні і юридичні особи. Майже половина дитячих асоціацій віддала свої голоси на користь наявності Статуту об'єднання, банківського рахунку, адміністративних органів управління, протокольного дос'є асоціації, членських внесків та правил внутрішнього порядку асоціації, що не є обов'язковими для дитячої асоціації, але вимагаються законодавством задля існування офіційно зареєстрованої асоціації. Опитування показало, що тривалість життєдіяльності таких асоціацій становить 6–12 місяців (з невеликою перевагою на користь піврічних, що в свою чергу пояснюється віковими особливостями – неможливістю зосереджуватися тривалий час на певному виді діяльності, досягненням основної мети та втіленням у життя проекту, заради якого і створювалась дана асоціація). Добре розуміючи намагання дитини спробувати себе у різних ролях, Національна Мережа пропонує відразу по закінченні певного проекту розробити інший та створити нову дитячу асоціацію з урахуванням набутих умінь та досвіду.

Цікавим, на нашу думку, є гендерний, територіальний та віковий розподіл дітей-членів таких дитячих асоціацій: майже вдвічі активнішими виявилися хлопці та асоціації, які склалися лише із представників чоловічої статі; статистика щодо територіальної участі дітей виявила перевагу на користь сільської місцевості; віковий зріз продемонстрував домінуючу позицію дітей у віці 15–17 років, наступною йде вікова група 13–14 років і замикає позицію 11-річний вік. Крім того, кількісний показник асоціацій, членами яких були діти-французи за походженням, у п'ять разів перевищують кількість асоціацій, в яких взяли участь діти мігрантів, переселенців, апатридів тощо [13].

Друге дослідження (2008–2009 рр.), яке було спрямоване на аналіз та вивчення досвіду, набутого дітьми під час активної участі у діяльності дитячих асоціацій, показує, що основними напрямками діяльності таких асоціацій є: анімаційна діяльність, втілення артпроектів, культурний напрям, напрям солідарності, науковий, захист навколишнього середовища, організація розваг, ЗМІ тощо.

За даними Міністерства Міста, Молоді та Спорту Франції, зібраними разом із центром статистики Франції, станом на 01.01.2013 р. відсоткова частка дітей віком 5–18 років із загалу населення становить 18 %, що дорівнює приблизно 12 млн дітей. За підрахунками Національної Мережі, щорічно членами дитячих громадських об'єднань Франції стають близько 8500 тисяч дітей, які створюють близько 900 дитячих асоціацій; середній вік члена такої асоціації становить 16,3 роки, середня кількість членів складає – 9,6 осіб [14], що в свою чергу підкреслює як зацікавленість молодого покоління в організованій співпраці, так і зростаючу значущість самих дитячих громадських об'єднань.

Отже, з метою сприяння розповсюдженню та розвитку колективної діяльності дітей, їх раннього занурення у життя громадських об'єднань країни, розкриття та виявлення власних можливостей кожної дитини у Франції юні представники суспільства отримали можливість створювати дитячі асоціації під патронатом Національної Мережі Юніорських асоціацій. Як було зазначено, такі дитячі асоціації не мають всіх прав та обов'язків порівняно з іншими діючими асоціаціями, але завдяки прагматично зваженому та педагогічно керованому підходу до процесів створення та подальшого їх функціонування справедливо вважаються першою сходинкою до активного асоціативного життя Франції.

Література

1. Косов Г. В. Модели взаимодействия гражданского общества и государства в глобальной общественно-политической системе : монография / Г. В. Косов, О. В. Паслер. – Ставрополь : Ставролит, 2010. – 154 с.
2. Кралечкин Д. Ю. Структура, правовой контекст и функционирование некоммерческих организаций в современной Франции : аналитический доклад / Д. Ю. Кралечкин // Русский журнал. – 2005. – № 11.
3. Étude CESOL/RNJA : La pratique associative des jeunes mineurs au Réseau National des Juniors Associations D. Bechmann, R. Melchers, M. Marciszever, E. Laverne / Mai 2003.
4. Електронний ресурс:
<http://www.vie-publique.fr/decouverte-institutions/citoyen/approfondissements/modele-associatif-avant-1901.html>. – Назва з екрана.

5. Електронний ресурс:
<https://www.lcl.com/guides-pratiques/creer-association/mode-emploi/definition-association-loi-1901.jsp>. – Назва з екрана.
6. Електронний ресурс:
<http://www.vie-publique.fr/decouverte-institutions/citoyen/participation/association/quelles-sont-differentes-facons-participer-association.html>. – Назва з екрана.
7. Politique en faveur de la jeunesse. Présentation stratégique [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
http://www.performance-publique.budget.gouv.fr/sites/performance-publique/files/farandole/ressources/2015/pap/pdf/dpt/DPT2015_jeunesse.pdf. – Назва з екрана.
8. Електронний ресурс:
<http://www.associations.gouv.fr>. розділ Le cas particulier des junior association. – Назва з екрана.
9. Електронний ресурс:
www.injep.fr. – Назва з екрана.
10. Електронний ресурс:
www.laligue38.org/creer-une-junior-association. – Назва з екрана.
11. Електронний ресурс:
<http://www.educationpopulaire93.fr>. – Назва з екрана.
12. Електронний ресурс:
<http://www.larousse.fr/dictionnaires/francais/junior/45170?q=jun>. – Назва з екрана.
13. Електронний ресурс:
http://www.juniorassociation.org/e_upload/pdf/etude_vieassociative_mineurs.pdf. – Назва з екрана.